

Els bombers de l'Hospitalet de Llobregat i la seva integració en el Servei d'Extinció d'Incendis i Salvaments de l'Ajuntament de Barcelona

Marc Ferrer

Una història molt poc coneguda és que, en el període de la Guerra Civil, els Bombers de l'Hospitalet de Llobregat van formar part de l'operativa dels Bombers de Barcelona des del 1936 fins a la seva integració total el 1938. Finalitzada la guerra, el parc de bombers va ser tancat i el seu personal destituït.

Hi ha constància que l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat tenia una bomba manual contra incendis com a mínim des de l'any 1903. El 1905 es va aprovar un *Reglament per al Cos de Bombers de la vila de l'Hospitalet de Llobregat*. Segons aquest reglament, el Cos de Bombers havia d'estar format per un cap, un capatàs, dos individus efectius i vuit suplents. Aquest cos, però, amb els anys va deixar d'existir.

L'any 1932 l'Ajuntament es va proposar organitzar de nou un cos de bombers i a finals d'aquell any es van nomenar disset bombers. Pau Monguío Fons, oficial dels Bombers de Barcelona, en va ser el cap instructor.

En el mes de juliol del 1933 el municipi de l'Hospitalet de Llobregat va lliurar a la ciutat de Barcelona cinquanta hectàrees de la zona de Finestrelles per ampliar l'avinguda Diagonal. En l'acord municipal es va establir que, en contrapartida a la cessió de terrenys, Barcelona havia de proveir l'Hospitalet d'una sèrie de serveis i, entre d'altres, s'obligava a prestar el servei d'extinció d'incendis sempre que fos

requerit per l'Ajuntament de l'Hospitalet.

L'octubre del 1935 l'Ajuntament dissol el cos de bombers per la seva precarietat i ineficàcia. Diversos bombers van presentar un recurs contra aquesta dissolució, però va ser desestimat. Uns mesos després, el març del 1936, la comissió de govern acordava estudiar la manera de reintegrar els bombers al servei.

El motiu d'aquestes decisions van ser els canvis de govern a l'Ajuntament. Un parell d'anys abans havien tingut lloc els Fets d'Octubre del 1934, un moviment insurreccional del govern de la Generalitat contra la involució conservadora i la invasió de competències del govern espanyol, que van dur el president Lluís Companys a proclamar l'Estat Català. Aquells fets van ser reprimits i la revolta vençuda, i es va suprimir la Generalitat. També es van dissoldre tots els consistoris i en el seu lloc les autoritats militars van imposar una comissió gestora.

Així, la comissió gestora

que va substituir a l'Hospitalet el consistori d'ERC va decidir, l'octubre del 1935, suprimir el cos de bombers. Les eleccions celebrades el febrer del 1936 van tornar el govern de la ciutat a ERC, que va impulsar novament el cos de bombers. És possible, per tant, que tant la dissolució com la reinstauració del cos de bombers tinguessin a veure amb els canvis de color del govern i la rivalitat política entre el catalanisme republicà i els conservadors.

Entre l'abril i el maig del 1936 l'Ajuntament va fer gestions per arranjar una caserna de bombers al número 70 del carrer Pi i Margall, i l'agost del 1936, en plena guerra civil, es van nomenar divuit bombers interins de la plantilla de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, que cobraven 13,50 pessetes diàries. El nou cos va entrar en funcionament el 7 de setembre del 1936, integrat en l'estructura operativa dels Bombers de Barcelona.

El primer servei d'aquest

cos es va fer el 14 de setembre, en un incendi d'una casa del carrer de Sant Roc de l'Hospitalet. Posteriorment, al llarg de la guerra, els bombers de l'Hospitalet van afrontar tot tipus d'actuacions, entre les quals les més nombroses van ser les motivades pels bombardejos feixistes.

La inauguració oficial de la caserna de Pi i Margall va tenir lloc el 22 de setembre del 1936, en un acte celebrat a les cinc de la tarda i presidit per l'alcalde i els regidors de l'Ajuntament de l'Hospitalet i el cap dels Bombers de Barcelona, Josep Maria Jordan.

Aquesta caserna funcionava com totes les altres, amb tres torns diaris: de les set del matí a les dues del migdia, de les dues a les nou del vespre i de les nou a les set del matí de l'endemà. En cada torn hi havia, generalment, un preferent (assimilat avui en dia a caporal) i cinc bombers rasos, un dels quals, procedent dels torns del Parc Central, pertanyia als Bombers de Barcelona.

Bombers de l'Hospitalet de Llobregat amb autoritats civils el setembre del 1936 (AD / Arxiu Municipal de l'Hospitalet de Llobregat)

Els costos del servei

El desembre del 1936 l'Ajuntament de Barcelona va rebre un comunicat del de l'Hospitalet de Llobregat, que declarava que no es podia fer càrrec del sou del seu personal de bombers i que, per tant, es veuria obligat a deixar-lo cessant. El consistori barceloní va resoldre atendre la meitat de les despeses del personal del servei d'extinció d'incendis de l'Hospitalet de Llobregat per mantenir-lo en funcionament.

Nou mesos després, al setembre del 1937, l'Ajuntament de l'Hospitalet es va adreçar novament a l'Ajuntament de Barcelona; aquesta vegada suplicava que els seus bombers s'integressin completament a la plantilla barcelonina. Van començar les negociacions i finalment, el 21 de gener del 1938, l'Ajuntament de l'Hospitalet va acordar traspasar completament els seus bombers a la ciutat de Barcelona a canvi de pagar 25.000 pessetes en dipòsit inextingible.

El 3 de febrer el ple de l'Ajuntament de Barcelona va ratificar la decisió i va incorporar els divuit bombers hospitalencs com a funcionaris de la seva corporació municipal, amb el mateix sou i mantenint-los també la categoria i la classe; la integració es va fer efectiva l'1 de març. En el mateix ple es va disposar que l'Ajuntament de Barcelona es reservava el dret de construir una caserna per al Servei d'Extinció d'Incendis i Salvament dintre del terme de l'Hospitalet de Llobregat.

Recordem que estàvem en plena guerra i que aquesta seguia el seu curs. En una pèssima decisió estratègica, les autoritats republicanes van començar a mobilitzar els bombers catalans mitjançant el reclutament forçós per lleua. El 52% de la plantilla dels

Bombers de Barcelona va ser mobilitzat; dels divuit bombers hospitalencs, setze van acabar anant al front.

Aquesta disminució de personal va provocar que el tancament de la caserna del carrer Pi i Maragall. El 21 de gener es va tancar definitivament i ja no va obrir mai més. Una setmana abans també s'havien tancat les casernes de Lesseps i Ali-Bey, també per manca de personal degut a les mobilitzacions. En total uns 250 bombers al front.

El 26 de gener del 1939 Barcelona era ocupada per l'exèrcit franquista. Tres dies després, les noves autoritats feixistes van acordar cessar tot el personal municipal, de qualsevol categoria, nomenat després del 18 de juliol del 1936. La mesura afectava els divuit bombers de l'Hospitalet, que, com hem dit, havien passat a l'Ajuntament de Barcelona el març del 1938, i també va afectar tots els bombers de Barcelona contractats al llarg de la guerra, que eren uns 185.

Cessament del personal

El 2 de febrer el cap dels bombers, Josep Maria Jordan, era informat d'aquesta decisió. Aquell mateix dia Jordan va escriure al tinent d'alcalde d'Obres Públiques i Eixample per manifestar-li que havia comunicat aquelles ordres a tot el personal, però que al mateix temps els havia demanat que continuessin treballant fins que es pogués resoldre el greu problema que comportava l'aplicació de la mesura, que deixava sota mínims el personal del Cos de Bombers, ja prou minvat a causa de la guerra.

S'ha de tenir en compte que la baixa dels setze bombers hospitalencs mobilitzats per l'exèrcit de la República no

s'havia pogut cobrir, ja que havien estat reclutats uns 240 bombers més. D'aquesta manera, a finals de gener del 1939, entre els membres del cos que no havien tornat del front, els empresonats, els morts i els exiliats, els bombers de Barcelona només tenien uns trenta-cinc homes de guàrdia per torn, quan la mitjana normal era de cent. Paral·lelament, la manca de personal havia dut al tancament de la caserna de l'Hospitalet de Llobregat.

El tinent d'alcalde va entendre la situació i de moment els acomiadaments no es van fer efectius, tot i que alguns bombers van començar a plegar, ja que l'Ajuntament no els pagava el sou. A mitjan abril, l'Ajuntament de Barcelona va acordar pagar els sous endarrerits als bombers que s'havien quedat al Cos. Tot i així, aquests bombers no van cobrar les setmanes íntegres, sinó que només van rebre el 50% del que se'ls devia i només cobrint el període del 26 de gener al 31 de març. Al mes de maig es va acordar pagar les setmanades pendents, corresponents als mesos d'abril i maig, però novament els bombers només van rebre el 50% del sou.

El 23 de maig el ple de l'Ajuntament de Barcelona va ratificar l'acomiadament definitiu a finals de mes del personal contractat després

de l'alçament, i el 31 de maig van ser acomiadats tots els bombers que s'havien incorporat al cos al llarg de la guerra, que incloïen els divuit de l'Hospitalet de Llobregat. Tot i que alguns havien agafat el camí de l'exili, fugint de la repressió feixista, alguns dels que s'havien quedat van presentar una instància per demanar que no se'ls destituís, ja que ells eren bombers des de l'any 1932, malgrat haver passat posteriorment a formar part dels Bombers de Barcelona, i també esmentaven la necessitat dels seus serveis. Les autoritats feixistes, però, van desestimar la reclamació.

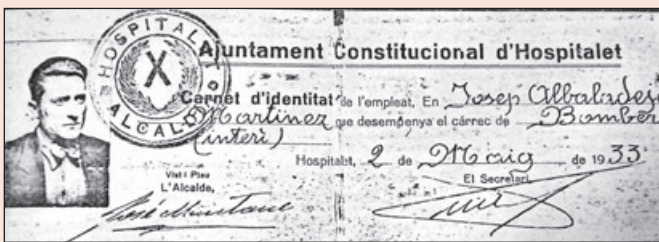
A partir del juny del 1939, com que l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat no va voler assumir novament l'organització dels bombers, el Servei d'Extinció d'Incendis i Salvaments de l'Ajuntament de Barcelona es va fer càrrec dels serveis a l'Hospitalet des de les seves pròpies casernes. Així, la ciutat del marge esquerre del riu Llobregat no va tornar a tenir un servei propi de bombers fins al 1975, quan la Diputació de Barcelona va obrir-ne un parc al carrer Masnou, amb una dotació de trenta-sis homes. Aquest parc es va integrar als Bombers de la Generalitat el 1980, quan Catalunya va assumir les competències d'extinció d'incendis i salvaments.

Vehícle i carros portamànegues dels Bombers de l'Hospitalet de Llobregat el 1934 (AD / Arxiu Municipal de l'Hospitalet de Llobregat)

Petit esbós biogràfic dels bombers de l'Hospitalet de Llobregat (1936-1939)

José Albaladejo Martínez. Xofer. Nascut a Cartagena el 1906. Mobilitzat el 29-4-1938 amb la lleva del 27. Va servir al Cos de Tren, Batalló de Transport Automòbil, 4a Companyia, 8è Batalló. No es va reincorporar al Cos de Bombers, ja que es va exiliar a França a principis del 1939 i el juliol del mateix any va arribar a Veracruz (Mèxic). Va morir a Mèxic el 1983.

Carnet de bomber de l'Hospitalet de José Albaladejo.

Ermengol Artal Crivillé. Individu. Nascut a Sitges el 1910, fill d'Ermengol i Pascuala. Mobilitzat el 25-10-1937 amb la lleva del 31. Va servir a la 44 Divisió, 145 Brigada Mixta, 578 Batalló. No es va reincorporar al Cos de Bombers, ja que es va exiliar a França a principis del 1939. Va morir a Annonay (França) el 1988.

Vicenç Balaguer Ventura. Individu. Nascut a Borriana el 1903, fill de Vicenç i Encarnació. Mobilitzat el 18-9-1938 amb la lleva del 24. No es va reincorporar. Va entregar el seu equip i l'uniforme el 17-6-1939. Va morir a l'Hospitalet de Llobregat el 1971.

Antoni Duch Rialp. Capatàs. Nascut a l'Hospitalet de Llobregat el 1909, fill d'Antoni i Eulàlia. Mobilitzat el 30-10-1937 amb la lleva del 30. No es va reincorporar. Sense més dades.

Miquel Dumanjó Rovira. Individu. Nascut a l'Hospitalet de Llobregat el 1906, fill de Magí i Joaquina. Mobilitzat el 9-4-1938 amb la lleva del 27. Reincorporat al cos el 26-1-1939, el 26 d'abril va ser detingut per agents falangistes, acusat de perseguir gent de dretes, a més de ser d'Estat Català i de la UGT. Va ingressar a la presó Model de Barcelona i va ser jutjat en consell de guerra, i el juny del 1939 va ser condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal pel delictes de rebel·lió militar. Va morir a l'Hospitalet de Llobregat el 1978.

Antonio Escudero Ferré. Capatàs. Nascut a Barcelona el 1907. Mobilitzat el 25-4-1938 amb la lleva del 28. Es va reincorporar a principis del 1939. Va entregar el seu equip i l'uniforme el 31-5-1939. Sense més dades.

Ramon Estudillo López. Individu. Nascut a Cadis el 1895. Va fer de bomber fins al 31-5-1939. Sense més dades.

Tomás García Martínez. Xofer. Nascut a Cartagena el 1904, fill de Fulgencio i Josefa. El juliol del 1936 va donar suport al bàndol colpista. Va ser perseguit per elements de la FAI i va marxar al front d'Aragó com a xofer d'un periodista. El setembre del 1936 es va reincorporar als bombers. Mobilitzat el 4-5-1938 amb la lleva del 25. Va servir a la Guàrdia d'Assalt, parc mòbil número 3, 3a Companyia. No es va reincorporar al Cos. Va ser detingut el 31-8-1939, acusat de ser membre de la CNT, d'allistar-se voluntàriament com a xofer de la Guàrdia d'Assalt i d'ajudar el SIM, i va ser empresonat a la Model. Durant el procés, tots els testimonis van afirmar que Tomás García era addicte al Movimiento Nacional. Va ser alliberat el 5-12-1939 i el seu cas es va sobreseure el 18-12-1939. Per causes que desconeixem, entre el 1940 i el 1945 va estar empresonat al camp de concentració de Reus. Va morir a Igualada el 1987.

Vicenç Ibàñez Bertran. Individu. Nascut a Lluçena el 1905. Mobilitzat l'1-6-1938 amb la lleva del 26. Va servir al centre de reserva i especialització d'artilleria núm. 1, 4a agrupació. No sabem si després de la guerra es va reincorporar. Va entregar el seu equip i l'uniforme el 9-6-1939. Sense més dades.

Josep Lladó Marimon. Individu. Nascut a Igualada el 1907, fill de Pau i Magdalena. Mobilitzat el 4-5-1938 amb la lleva del 25. Va servir en la 143 Brigada Mixta, Companyia de Sapadors. Reincorporat a principis del 1939, va fer de bomber fins al 31-5-1939. Va morir a l'Hospitalet de Llobregat el 1992.

Pere Muñoz i Vázquez. Individu. Nascut a Barcelona el 1901. Mobilitzat el 10-1-1939 amb la lleva del 22. Va ser fet presoner per l'exèrcit franquista i empresonat a Pamplona. Reincorporat al cos cap al març del 1939, va fer de bomber fins al 31-5-1939. Sense més dades.

Jaume Oliva i Aragonès. Individu. Nascut a Mont-roig del Camp el 1902. Mobilitzat el 5-9-1938 amb la lleva del 23. Amb la seva unitat militar va creuar la frontera a principis del 1939. Va tornar de l'exili el 12-2-1939. Empresonat al camp de concentració de La Rinconada (Sevilla), va ser alliberat el maig del 1939. No es va reincorporar al cos. Sense més dades.

Pere Oliva i Aragonès. Individu. Nascut a Mont-roig del Camp el 1899. Mobilitzat el 23-1-1939 amb la lleva del 20. Va ser fet presoner per l'exèrcit franquista i internat en un camp de concentració. No es va reincorporar al cos. Sense més dades.

Bernardo Pérez Vila. Individu. Nascut a Caudete el 1892, fill de Rafael i Modesta. Va fer de bomber fins al 31-5-1939. Va morir a Montesa el 1948.

Josep Pujol Busquets. Capatàs. Nascut a l'Hospitalet de Llobregat el 1892, fill de Josep i Emília. Mobilitzat el 18-9-1938 amb la lleva del 24. Es va exiliar a França a principis del 1939. El 25-5-1939 es va embarcar, a Seta, al vaixell *Sinaí* per anar cap a Mèxic amb la seva família, on va arribar el 13-6-1939. Sense més dades.

Fitxa de migració de Josep Pujol Busquets per entrar a Mèxic (Ministerio de Cultura)

Narcís Sabadell Funoll. Individu. Nascut a l'Hospitalet de Llobregat el 1907, fill de Marcellí i Mercè. Mobilitzat el 21-4-1938 amb la lleva del 28. No sabem si es va reincorporar al Cos de Bombers. El 1946 se li va desestimar la petició de reingrés. Sense més dades.

Antonio Tadeo Vidal. Individu. Nascut a l'Hospitalet de Llobregat el 1912, fill de Joaquim i Dolors. Mobilitzat el 12-11-1937 amb la lleva del 33. Fet presoner per l'exèrcit franquista a principis del 1939 i internat a Santoña (Santander), el 30-3-1939 es va allistar a l'exèrcit franquista (Batallón de Montaña de Flandes núm. 5), del qual va ser llicenciat el 17-6-1939. Es va presentar a les oposicions de Bombers de Barcelona del juliol del 1940 i després d'aprovar-les va ingressar al cos el 21-1-1941. Nomenat preferent el 1947. Nomenat capatàs el 1952. Nomenat sotsoficial el 1975. Jubilat el 1976.

Antonio Tadeo Vidal (Arxiu Bombers de Barcelona)

Francesc Vallespi Safons. Individu. Nascut a Bot el 1906, fill de Gabriel i Maria. Mobilitzat el 29-4-1938 amb la lleva del 27. Va ser fet presoner per l'exèrcit franquista i internat en un camp de concentració a Plasencia (Cáceres). No es va reincorporar al cos. Va morir a Barcelona el 1984.

Foto d'estudi d'Antoni Vallespi Safons (Arxiu Família Vallespi)